

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Familielegenden

- om Ellen Møllers oprindelse
og opvækst

af

Erik Henriksen

Til Overarkivar
Sigund Rambusch
med venlig hilsen
13/8 97. Erik Henriksen

Familielegenden

- om Ellen Møllers oprindelse og opvækst

af

Erik Henriksen

1. udgave den 17. maj 1997

Eget forlag

***

Sat med Times New Roman, Ribbon Bd Bold og Phyllis AT Italic
med WordPerfect 6.0, trykt på HP LaserJet 6P i 25 eksemplarer

Min mor fortalte kun meget lidt, og af hende har jeg kun fået at vide, at Mormors forældre ikke var gift, at de var velhavende, og at mormor havde arvet mange penge efter sin mor. Det var helt klart, at Mor vidste mere, men det var også klart, at den uægteskabelige forbindelse var en stor synd, der kastede skygge også over næste slægtled, der var af udpræget indremissionsk observans.

Mormor var opdraget som plejebarn i præstefamilien Olivarius, først på Mandø, senere i Hodde lidt nord for Varde. På et vist tidspunkt i begyndelsen af 1930'erne havde mine forældre en kortvarig kontakt til medlemmer af familien Olivarius. Kontakten skyldtes et tilfældigt møde i sommerlandet, hvor begge familier havde sommerhus. Kontakten familierne imellem udvikledes ikke yderligere; men gav anledning til, at jeg fik lidt forklaring om "familieskabet".

Nogen tid efter, at Mormor havde fået en større formue fra sin mor, opstod der vel nærmest et brud mellem hende og hendes plejemor, der nu levede som præsteenke i København, og hos hvem Mormor havde haft sit hjem, indtil hun blev gift med min morfar, Jacob Møller, der som stud. theol. havde boet i det pensionat, som fru Olivarius drev i København.

Stridens årsag var penge. Fru Olivarius var meget bitter på Mormor, fordi hun ikke havde delt sin pludseligt opdukkede store formue med sine plejesøskende.

Min mors fire søstre var lige så afvisende som mor med hensyn til oplysninger om Mormor. Mors ældste søster, Emilie, g.m. pastor William Nielsen i Asmild ved Viborg, gik endog så vidt, at hun brændte det eller de breve, som Mormor havde fået fra sin mor, angiveligt fordi det syndige forhold mellem Mormors forældre burde glemmes.

Min morbroder, Vilhelm Møller, praktiserende læge i Odder, i hvis gæstfrie hjem jeg kom meget i min studietid, var derimod ikke så hemmelighedsfuld. Han fortalte mig, hvad han havde fået fortalt af sin moder, der givetvis har fortalt sine børn om sin oprindelse.

Onkel Vilhelm havde bevaret mange breve, som Mormor havde efterladt sig, først og fremmest mange breve fra Mormors formynder, professor Fenger; men også breve hans forældre imellem. Brevene fra Mormors mor havde han læst; men da han samlede familiens arkivalier sammen, fik han at vide, at ældste søster havde brændt Oldemors breve.

Onkel Vilhelms version af, hvad jeg kalder "legenden" er denne:

Ifølge dåbsattest fra Vor Frelsers Kirke i København, hvor Mormor blev døbt d. 23. december 1849, var Ellen Carlsen født den 3. november 1849. Hendes forældre var husmand Niels Carlsen og Hustru Ellen Nielsdatter. Dette var imidlertid ikke hendes rigtige forældre. Hendes mor var kammerherreinde Charlotte Sophie Scavenius, født Meincke, født d. 8. december 1811, død d. 24. juni 1872 i Rom. Hun var gift med Kammerherre Peder Brønnum Scavenius, ejer af Gjorslev på Stevns og Klintholm på Møn. Hendes far var den daværende huslærer på Gjorslev, Carl Emil Nørager d'Origny, f. d. 5. april 1818, død som adjunkt ved Ribe Kathedralskole d. 7. november 1861.

Vilhelm forsøgte at samle oplysninger om disse to personer, og hvad han har samlet, findes i hans familiearkiv, som nu er i min besiddelse.

Kammerherreindens graviditet skulle skjules for omverdenen, hvorfor hun under påskud af at lide af en smitsom sygdom blev holdt i karantæne i familiens palæ i København, medens hendes mand forblev på Gjorslev. Efter fødslen blev barnet fjernet af familiens læge, professor, dr. med. Carl Emil Fenger, der sørgede for, at barnet blev anbragt i pleje, først vist nok hos en portnerfamilie, senere hos familien Olivarius. I Vilhelms arkiv findes breve fra Fenger til pastor Olivarius angående plejen og selve kontrakten mellem Olivarius og Fenger, medunderskrevet af professor, dr. med. Claus Jacob Emil Hornemann, findes også. Videre findes mange breve fra Fenger til Mormor. Af disse fremgår det tydeligt, at Fenger har været hendes formynder.

I arkivet findes et portræt af Sophie Scavenius, et fotografi, der må have tilhørt Mormor. Videre findes et portræt af d'Origny, originalen har hængt på Ribe Kathedralskole, men er senere gået tabt. Portrættet viser en slående lighed med min ældste fætter Niels Jacob Møller Nielsen, søn af Mors ældste søster Emilie.

Jeg har forsøgt ved arkivstudier, såvel private som offentlige, især i Rigsarkivet, hvor familien Scavenius har deponeret flere arkivalier, der alle er offentlig tilgængelige, at bevise eller i hvert fald sandsynliggøre "legenden". Det skal dog straks siges, at det ikke er lykkedes mig at finde helt sikre beviser på legendens sandhed, men det er lykkedes mig at finde så mange indicier, at overarkivar i Rigsarkivet Sigurd Rambusch har fundet mit materiale så sikkert, at han har opfordret mig til at offentliggøre det i et genealogisk tidsskrift. Selv har jeg dog indtil nu (maj 1997) ikke fundet materialet godt nok til offentliggørelse, hvorfor dette lille skrift alene er beregnet for egen og familiens brug, i hvert fald indtil videre.

Under arbejdet har jeg haft stor hjælp af overarkivar Rambusch, først og fremmest ved hjælp af den bog, han har skrevet om Mormors halvbroder, Jacob Scavenius. Gennem denne bog fik jeg kendskab til Oldemors dagbog; men også ved flere samtaler med

overarkivaren har han været mig til stor hjælp.

En stor hjælp var det også, at professor, dr. med. Ole Secher henledte min opmærksomhed på den bog, han havde skrevet om slægten Meincke.

I det følgende vil jeg forsøge punkt for punkt, og så vidt muligt i kronologisk orden, at redegøre for, hvad jeg har fundet i arkiverne, såvel private som offentlige.

Om forholdet mellem Sophie Scavenius og Carl Emil Nørager d'Origny er der ikke fundet meget, men dog lidt, der i hvert fald antyder en "forbindelse". D'Origny, der var cand. theol., var huslærer for ægteparret Scavenius' to sønner, Jacob og Carl. Det har dog næppe været helt tilfældigt, at han var ansat i denne stilling. Han var af god familie. Hans far (se senere om slægten) var oberst og kommandant i København. Hans ældste bror, Magnus, var gift med en Suhr og direktør i det Suhr'ske Fideikommis, hvis stifter, etatsråd Johannes Theodorus Suhr, var gift med Caroline Falch, der var søster til Anna Elisabeth Falch, moder til Sophie Scavenius, født Meincke.

At d'Origny absolut har hørt til i de bedre kredse fremgår af et brev, som Sophie Scavenius d. 7. August 1846 skriver til sin mand, der er i Roskilde, sikkert i stænderforsamlingen. Ægteparret er inviteret til fest på Bregentved hos grev Molkte i anledning af et bryllup få dage tidligere:

"Helms er her paa Besøg af nogle dage. Det var en stor glæde for Børnene, da han kom. Her er en Invitation til os og Gjæster til Molktes i Aften. Da jeg længe har haft Lyst til at see en rigtig Fête paa Bregentved, saa tager jeg dertil, da Moder opmuntrede mig dertil og jeg ikke troer, at Du har noget imod, at jeg tager der ene. Da Du ikke kommer med og Moder ikke vil, taler jeg naturligvis ikke til de unge Herrer, d'Origny og Helms, om at de kunne komme med, som jo ellers kunne være en stor Fornøjelse for dem, især da Helms kjender den unge Molkte, og d'Origny før har været paa Bal hos Molktes - og det er til Bal, man er bedt."

Den første maj 1989 havde jeg lejlighed til at besøge kontorchef Jørgen Scavenius i Hellerup, han opbevarer Sophie Scavenius' dagbog, der er nævnt i Rambuschs bog om Jacob Scavenius. Jeg havde skrevet til ham og bedt om at få lejlighed til at se dagbogen, evt. på Rigsarkivet, der havde lovet at hente bogen og garantere for den under udlånet. Familien ønskede imidlertid ikke dette, og efter lang tids venten blev jeg inviteret til at se dagbogen i Jørgen Scavenius' hjem. Jeg havde fortalt, at jeg gjorde studier i familierne Meincke og d'Origny, hvilket tilsyneladende var tilstrækkelig oplysning til, at Jørgen Scavenius var klar over, hvad det drejede sig om.

Jørgen Scavenius modtog mig venligt med at pege på et stort maleri af Sophie Scavenius,

der hang i dagligstuen: "Der hænger hun". Det er det billede, der er afbildet i bogen om Jacob Scavenius. Billedet er en kopi. Originalen, der skal være mere medtaget af tidens tand, hænger på Klintholm.

Jørgen Scavenius sagde, da han havde hørt om årsagen til min interesse, at jeg sikkert ikke ville finde noget af interesse i dagbogen, "tante Anna har været der med saksen" (Anna Scavenius, 1842-1900, yngste datter af Sophie Scavenius og P.B.Scavenius).

Dagbogen indeholder stort set intet af interesse. Om d'Origny findes kun få notater, den 5. juli 1846:

"J Dag kørte Scavenius, d'Origny og jeg til Kirke ved Høtrup, kom 1 Time for tidligt og gik da ned under Klinten, vi var oppe i Klintekongens Hule."

I 1847 er ca 30 sider skåret ud.

1848, den 16. juli: *"Anna fik sin Skootur, som jeg længe havde lovet hende, hun, de 3 andre Børn, Tofte, Caroline, Marie D. og lille Charlotte, d'Or. og jeg kørte paa den store Postvoagn til Baadebuset, spiste Frokost, roede omkring paa Søen, saa Vandtilfjer, spædserede saa forbi Bafjes (?), gennem Gammelsal til Stranden og lejrede os der under Bøgens Skygge med det dejlige blaa Haa for os. D'Origny sang længe for os. Det var en smuk Tour."*

Noget senere: *"Om Søndagen tog Scavenius, d'Origny og jeg til Storebedinge og hørte Zablensbachs (?) Afskedstale, den var smuk, det var første Gang, jeg overværede Gudstjenesten i den Kirke."*

I 1849 er ca 10 sider skåret ud, og der er intet, der refererer til opholdet i København.

Efter de udskårne sider er første notat:

"d. 26. Jeg har endt Chateaubriand, 8. Del, som er en af de interessanteste,"

herefter følger et længere stykke afskrevet på fransk af bogen. Det er dog interessant, at d. 21. august 1849 skriver hun til Scavenius, at hun har endt læsningen af Chateaubriand.

Derefter er flere sider af dagbogen skåret ud, og næste notat er "4.1850".

"5. Januar 1854. Besøg af d'Origny og Fru Kløcker - over 4 Aar siden vi saa hinanden, han ser ikke synderlig forandret ud."

Næste linie er ulæselig, idet der ovenpaa den originale tekst er skrevet med andet blæk:

"oor Reise er derved blevet opsat een Dag, som kan være blevet væk".

Senere igen, efter tre overstregede, og nu ulæselige ord: "*d. 7. Oct. skal d'Orignys Bryllup staa.*" Senere: "*d. 7. Oct. haade d'Origny Bryllup*", senere i dagbogen: "*d. 7. Nov. 61 døde d'Origny.*"

Det var, hvad jeg kunne finde angående d'Origny ved at gennemse dagbogen i et par timer. Om en lille bemærkning nedkradset på bageste perms inderside skal jeg senere berette.

Om karantænen i palæet i Bredgade i 1849 kan man få lidt oplysning gennem de breve, der er bevaret i Rigsarkivet. Det drejer sig om breve fra Oldemors far til hendes mand, fra hende selv til hendes mand og endelig breve fra den ene af hendes læger, professor Hornemann, til hendes mand.

Det første brev er fra Carl Henrik Lydius Meincke til Kammerherre P.B. Scavenius :

Stege d. 3die August 1849

Kjære Ven!

Dit Brev, uagtet det indeholder flere Momenter til Beroligelse, har dog sat mig i Ængstelse. da det er uvist, hvorledes vor kjære Sophies Sygdom nærmere udvikler sig, og hois Sygdommen bliver Skarlagensfeber - som jeg troer, hun ikke forben har haft - dog altid er betænkeligt, naar en voxen Person af Sophies Alder overfaldes af den Sygdom. Jeg længes derfor efter Løverdagsposten for nærmere at erfare noget om hendes Befindende.

Da mit Brev mulig ikke træffer dig i Kjøbenhavn ifølge Dine Utringer om at reise til Gjorslev, saa har jeg med Dagsposten anmodet Caroline Subr at meddele mig Underretning nøjagtig om den kjære Sophies fremtidige Befindende.

Min Kone har været i Lolland i Besøg paa Søboldt siden Løverdag d. 21. f.m., og ventes først hjem i Morgen Aften, og har altsaa ikke af mig kunnet modtage Underretning om Sophies Sygdom, med mindre hun i Lolland fra Kbhavn (?) derom haaver faaet Kjendskab.

Jeg har paa Grund af flere indtrufne Omstændigheder booriblandt Magleby Præstegaards Brand - hvorom intet er med Sikkerhed oplyst - ikke kunnet følge med til Lolland, ja ei engang kunnet hente hende.

Det glæder mig at erfare, at Jacob og Carl vel haave bestaaet deres Examen og at de admitteres til Skolen.

Jeg opsender til Gud mine varmeste Bønner om, at han fremdeles maa bevare vor kjære Sophie, hvøm jeg beder hjerteligen hilset og som jeg i hendes nuværende Tilstand ikke kan til (?) levere (?) personligen.

Din inderlig hengtione Ven og Svogerfar

C. Meincke.

S.T.

Hr. Kammerberre P.B. Scavenius

Ridder af Dannebrogen.

I Rigsarkivet findes flere breve fra Sophie Scavenius til P.B. Scavenius fra den periode, hvor hun var i "karantæne" i København. Det første af disse er fra den 21. august 1849:

Jeg befinder mig omtrent som i Lørdags, da jeg sidst skrev. [Dette brev findes ikke i Rigsarkivet] Jeg er meget længere oppe boer Dag og faar jo altsaa flere Kræfter. Tiden gaar dog taalelig nu, da jeg kan læse og sy noget, jeg har som Afvevling taget mig paa at sy Dukketøj til Anna. Tante købte mig et deiligt Hoved paa det berømte "Janey Fair", paa at faa det tilsvarende dertil har vi nu arbejdet i disse Dage og i Morgen skal Dukken samt nogle Smaating til de andre Børn sendes ud med Baadene og dermed skriver jeg et Par Ord til Fr. Wiebe.

Vil Du bilse hende og Børnene saameget, mon Pigebørnene ere rigtig lydige imod hende? Jeg haaber det dog. Den Glæde at have Charlotte Petersen paa Gjorslev nydes vist boer Dag af Elisabeth, hun er meget selskabelig af sig. Tak for Brevene, Jacobs Brev er jo ret ordentligt sammensat, det lader til, at han har Sans for Naturskønbeder, man faar da ikke af hans Skrivelse at vide, hvor længe de bliver paa Lolland.

J Dag er der gaaet 3 Uger siden jeg laa mig, altsaa den halve Tid, jeg synes dog den endda ikke har været saa lang, saa de sidste 3 Uger gaaer maaske endnu bedre. Chateaubriand har jeg læst ud og i disse Dage faaet nogle Bøger fra Atheneum, som interesserer mig: Andriganes Memoirer. Har Du hørt noget fra din Søster? Fra Basnæs har jeg indirekte Underretning ved Hetch, der først for nogle Dage siden kom derfra, de ere vel der.

Jeg glæder mig paa dine Vegne over de stjerneklare Aftener, da jeg saa vidste, hvor Du var at finde.

Leo vel kjære Ven

Din hengtione Sophie

p.s. J Aoispakken ligger et Brev fra Md. Hoyer boori hun meget beder om noget Tøj til sine Børn. Til hendes Datter har jeg givet hende en Kjole, men det er vel nærmest Sønneme, hun er i Forlegenhed med at skaffe til. Du har vel ikke noget afslagt at ville give hende?

Det følgende fra 25. august:

Kjære Scavenius.

I dette Øjeblik gik Pastor Lind ud herfra, da han meget ønskede at tale med mig, inden Drengene kom til ham og jeg naturligvis lige saameget længtes efter at lære Manden at kjende, saa bad jeg ham at komme idag, da jeg først fik at vide, at han havde haft Scarlagensfeber. Jeg er glad ved at have set og talt med Lind, da jeg synes meget godt om ham, han har noget saa ærligt ved sig, saa jeg haaber nok, at han vil tage sig samvittighedsfuldt af Drengene. Linds Kone kan jeg ei faa at see før lige inden jeg tager ud, da hun ikke har haft Scarlagensfeber. Jeg maatte da tage imod Lind i mit Sovokammer, som jeg ikke maa forlade før jeg har været i Bad, som nok bliver i næste Uge. Jeg har været altfor glad ved at vide Dig, kjære Scavenius, og Børnene borte fra Smitten til, at jeg ikke skulde bringe Eder Sygdommen og derfor venter jeg heller ikke at see synderligt til Dig, naar Du kommer ind med Drengene.

Jeg har haat Brev fra Anna, hoort hun siger mig, at først i September reiser hun til Falster, og at hun gjerne paa Hjemturen vil besøge os paa Gjorslev, og da hun bliver 12 à 14 Dage paa Falster, saa skriver jeg bende til at vi gjerne seer bende da min Quarantæne til den Tid jo maa være udløbet. Hvad din Broder angaar, saa kunde jeg jo for din Skyld nok ønske, at de naturligvis ønske, at de skulle besøge Dig paa Tilbagevejen fra Kongsdal, men ellers vilde jeg naturligvis hellere haat, at de først var kommet efter min Hjemkomst, men det overlader Du vel til Dem, hvad der bedst convenerer dem.

Jeg skal hilse fra Hornemann, han begynder at see lidt bedre ud, andre end han og Fenger seer jeg da ikke i denne Tid. Jeg hørte i Dag Subrs Stemme, han fortalte Jfr. Tofte noget, hun skulde sige mig om Svendskerne og om, at Prinds Frederik var reist til Warschau til Keiseren, men hvad han skal der, kan jeg ikke forstaa.

Er du fornøjet med, at Blubme er bleoet Amtmand, man siger at han skal være noget sløv i de sidste Aar. Moder skrev mig, at det var fordi Drengene skulde være en Dag sammen med Fader, at de blev 2 Dage længere paa Søholt end bestemt, da Fader jo ikke kommer hjem før efter de ere reiste fra Møn. Vil Du hilse Drengene, Pigebørnene, d'Origny og Fr. Wiebe meget fra mig - hvor Elisabeth og Anna vist vil bære med Forundring og Fornøielse paa Carls og Jacobs Fortællinger om det meget, De har seet og oplevet.

Vil Du give Elisabeth denne Seddel.

Nu lev vel min Ven.

Din hengivne Sophie

Og:

Kjøbenhavn Søndag d. 9. Sept..

Kjære Scaevnius,

Jeg maa have skrevet Feil eller busket feil om de 3 Uger, jeg blev her endnu, min Mening var ligesom Din, at jeg vel kunde være hjemme paa Gjorslev sidst i næste Uge, og det har jeg da ogsaa skrevet til Anna med Tilføjeelse, at Du i denne Uge var paa Møen, for at hun ikke forgjæves skulde søge os begge paa Gjorslev – hun ville nemlig reise til Falster d. 1. ste Septbr. og blive der i allertængste 14 Dage, og altsaa maa hun jo tage derfra i denne Uge. Men saa haaber jeg vel, at hun kommer til os længere hen paa Efteraaret. Jeg har ogsaa spurgt Moder og Fader, om de ville besøge os, da vor Møenstour er opgiøet, og jeg ellers ikke seer dem i Sommer.

Hoordan fandt De Fader i Humeur, Moder klagede i et Brev forleden til mig over, at hans Humeur var saa daarligt, jeg troer dog ikke, at han feiler noget, men han er alfor overlæst med Forretninger, nu han bliver ældre, og de er ham ofte saa trættende og kjedelige.

Hoov tænkte ogsaa Bülow paa at bede Dig, som aldrig kommer der og som nok viser dem, hvor lidt Du synes om dem; Jeg kan nok begribe, at du sagde nei, men de ville da blive for alvor urede – især da de nok faa at vide, at Du ikke engang er reist om Lørdagen.

Tak for Bogen, som Carl fik i Torsdags, han blev alt fornøiet ved den, men for Øjeblikket troer jeg, at Jacob benytter den mere. Jacob begynder nu at plages af Orm, som jeg godt har kunnet see paa ham i disse 8 Dage, han skal derfor drikke Marurttbe og Rødvoin med Salt.

7 Dag spiser begge Drengene hos mig til Middag, og derefter skulde de see Fesilighederne med Troppernes Ankomst. Jeg behøver ikke at erindre Jacob om at skrive til Dig, da han Fredagafsen, da han drak The hos mig, sagde mig, at han i Dag vilde skrive, da han havde bedre Tid, skjønt Du righignok havde nævnt ham Tirsdagen – men saa kan han jo slutte Brevet om Tirsdagen og sende det bort.

Jeg spadserer hver Dag i Værelserne til Gaden, men kan ikke finde mig i at sidde derinde, der er mig saa ubuggeligt og saa megen Støi, saa jeg finder mig meget bedre i Sovekammeret og Cabinettet, og desuden, naar jeg hele Dagen var derinde, maatte der jo slet ikke lukkes op, og det er dog nødvendigt. Det er saamænd af pure Pligt, at jeg vandrer her frem og tilbage, da jeg mener at Bevægelse skal hjælpe noget paa min Side, som slet ikke er saa god, det lader til, at Bade convenerer den, nei, for hoov der staaer i Forbindelse med Leveren, skal jo nok kolde Bade være bedre. Du skal ikke tale til Moder om dette Onde, som jo vel ogsaa kun er forbigaaende, da hun slet ikke veed, at jeg den Sommer for flere Aar siden led meget deraf og brugte de giftige Bade, hun

er saa ængstelig af sig, saa jeg har aldrig villet tale til hende derom.

Sidst i denne Uge tænker jeg, at jeg kan see Fru Zabrtmann, da hun var her nylig, og bad at hun endelig maatte faa Bud, saasnart Doctoren sagde, at hun kunne komme her uden Frygt for Smitte, saa kan Tante ogsaa komme her, de har jo begge selv haat Sygdommen. 7 Dag skriver jeg til Søholt, tak fordi Du mindede mig derom. Drengene hilse.

Din bengtione Sophie

Kjøbenhavn d. 15 Sept.

Tak for dit Brev, kjære Scaevnius. Nu er du da igjen paa Gjorslev, jeg har glædet mig over det deilige Veir, Du har haat denne Gang til Din Mønstour og ønsket mig derover med. Fstedetfor har jeg her slet ikke haat det saa godt, saa længe mit Onde kun var noget Gnaven, haade jeg ikke meget Lyst til at tale med Doctorene om det, men igaar Nat fik jeg saa kraftige Smerter i Siden og tillige andre Tilfælde, som jeg ikke før har haat, saa jeg blev da nødt til at sende Bud efter Homemann. Han har givet mig en Salve og Saft. Smerterne kommer i stødvis, saa naar jeg ikke føler dem, har jeg det ret godt og vil derfor nødig til at lægge mig, som Homemann helst vilde have. Dertil kommer, at jeg gjerne vil se mine Venner, som nu begynder at indfinde sig. Tante var hos mig igaar, hun fortalte om Charlotte, der den forrige Dag var saa slet, medens de andre var paa Frederiksborg, at Courländer, som i en Fart blev hentet, troede, at hun kun haade faa Timer tilbage - og nu igaar var hun saa vel, som hun ikke har været, siden hun kom til Sølyst, spiste, sov og var i godt Humeur. Fru Zarbtmann meldte sig til mig igaar, men kom ikke, da Mimmi kom syg hjem fra Landet. Sophie Maltbusen (født Subr), som er kommet hertil Byen med sin Mand for at blive i nogen Tid, har igjen besøgt mig.

Jeg maa dog undskyldte Jacob til Brevets sildige Afsendelse, det blev færdigt i Tirsdags, han kom her Kl. 6, hjemme haade de sagt, at det var for silde at sende det paa Posthuset, her mente Portneren, det kunne leveres ind Kl. 8, han gik da tilbage, men der var ingen, der kunde bringe det hen, han selv var ganske daarlig. Brevet kom da bort om Onsdagen og naar nu vel ikke før Mandag. Det har været en Unk at se Jacob, fra i Lørdags til Onsdag kunde han næppe gaa for Smerter i Benene, snart i det ene snart i det andet, saa i Knøet og saa længere oppe, og saa Ormene, der gør ham pirrelig og døsigt. Hos Linds talte de med deres Doctor, som sagde, at det var Forkjølelse og Voxværk, men tillod ham at være oppe. Linds vilde have ham i Seng, men Jacob selv vilde paa ingen Maade forsømme i Skolen - og nu er han da endel bedre. Onsdag og Torsdag var der Ferie i Skolen, Jacob drak da sin Chokolade hos mig og var her med Carl om Aftenen.

Jeg gav dem en Bog, tydsk, jeg har anbefalet ham at slaa de Ord op, han ikke veed, om han har

Taalmodigbed dertil, da den morer ham meget, betvivler jeg. D'Origny var inde fra Skodsborg for at gratulere Jacob og drak The med os. Jeg veed ikke, om Jacob har fortalt Dig, at d'O. ikke blev i Gjentofte, da Datteren i Huset ikke havde været nærværende ved Samtalen med Faderen, da hun som dirigerte Huset fik det at vide, vilde hun paa ingen Maade finde sig i det upassende i at have en ung Herre som Logerende og det Hele gik da tilbage.

Hier skal overalt i Byen have været meget festligt og smukt og det boer Dag, Tropperne ankom, som varede 5 Dage. Jeg saa og hørte intet dertil, uden af Underretninger, da de ikke kom igjennem denne Del af Byen. Jeg raadførte mig med Subr om, hvad herfra skulde sendes. Mad ... (brevets frimærke afklippet her) ...kunde jeg ikke indlade mig paa - det maatte være Penge eller Drikkevarer, vi valgte da at sende Penge, Subr sendte 50 Rbd. for sig, andre f.ex. Halkjær heroverfor sendte Drikkevarer til Beløb mellem 30 og 40 Rbd., saa vi blev enige om at sende 40 Rbd., som Subr besørgede sendt i dit Naavn. Jeg haaber nu, at du er tilfreds hermed, jeg syntes ikke, at jeg kunde ignorere den almindelige Opfordring til Enhver at bidrage.

For et Par Dage siden kom her Maler for at male Stalden, men de er ikke færdige endnu. Vor forrige Tjener, Niels, har flere Gange ringet Portneren op og forlangt Logi her, boortil han da svarte nei, jeg vil virkelig ikke have ham her, det vilde jo være bestandig Renden ind og ud med fremmede Folk. Nu var Subr her og fortalte, at Bang gaaer ud af Ministeriet af politiske Grunde, han og Z er ikke enige med de andre Ministre om det slesoigske Spørgsmaal, da man vil undgaa, at det skal bedde sig, at Ministeriet er sprængt, saa har Z sammentykket i at blive for det første, hvad Bang saa bliver er uvist, om Understatssecretair eller Domaine Directeur ved man ikke. Ministerposten skal være tilbudt Unsgaard, Blikken, men ingen af dem vil overtage, den Første for ikke at opgroe sin nuværende bebagelige Stilling, den anden fordi han er for soag. Jeg er ganske mat og træt; men dette maatte jeg dog tilføje.

Din hengivne Sophie.

Næste brev af interesse er fra professor Hornemann til C.B.Scavenius:

Kjøbenhavn d. 15 Sept. 1849.

Højtærede Hr. Kammerherre.

Deres Frue har igaar havt et Anfald af Smerter i Siden, der vel i sig selv vel ikke var voldsomt, men denne Gang ledsaget af en tværgaaende Fornemmelse og nogen Gener ved Vandladningen. 7 Dag er der sammen med Urinen afgaaet et Par Grusfragmenter, muligvis altsaa fra Nyrer. Dette er en Ændring i hendes Rekonvalescens, som jeg ikke har villet undlade at underrette Dem om, da der jo var Tale om, at hun skulde hjem i Slutningen af næste Uge, hvilket nu næppe vil

kunne ske.

Jørigt seer jeg ikke noget Farligt med dette Tilfælde - det er smertefuldt og kjedeligt, da det let kan komme igjen. Dennegang er det vist en Følge af, at Deres Kone i de sidste Dage har været mindre varmt paaklædt, men det er som sagt ikke farligt.

Deres ærbødige
Hornemann.

Næste brev er kun dateret "Søndag Eftermiddag", må være den 30. september:

Kjære Scaevnius.

Vil Du give Elisabeth indlagte Brev fra Jacob og mig paa Tirsdag - det seer ikke meget pænt ud, men det blev vaadt for Jacob imorges. Jeg har ingen Present faaet til hende, da Tante slet ikke kunde finde det, vi vilde have.

Jfr. Tofte har seet paa flere Ting inde hos Scholtens. Vinkjølerne ere af Plet og med S's Vaaben, jeg tør altsaa ikke indlade mig paa at byde paa dem, skjønt de er overmaade af Form og Arbejde. Der er et net Skrivebord, siger de, som jeg vil forsøge at faa, som skal have en passende Størrelse, nogle slebne Krystal Koisuer [?] som vi trænge til, har jeg ogsaa tænkt mig at faa. Glas har vi derimod saa mange af, at jeg synes, det maatte være noget ganske aparte, der skulde friste En, og det er der dog nok ikke. Det meste Sølv har Sch. solgt underhaanden, saa der er kun lidt tilbage, det øvrige er Plet. Der var et Stykke, som jeg har megen Lyst til, da det skal være saa smukt og solidt, nemlig et firdelt Magboni Klæde- eller Linnedskab, og jeg stoler paa, at Du er saa god at forære mig det, hvis det ikke gaar for højt - der er 2, Fru Booreda [?] lader byde paa det ene.

Maaske Du næste Gang Du skriver, vil sige mig, om Du har tilladt Niels Tjener, at hans Tøj maa staa her, det staa nemlig i Kudskens Kammer, som jo forsaavidt ikke kunde skade, men Følgen er, at Niels er her bestandig flere Gange om Dagen, og jeg kan ikke nøgte, at jeg er inderlig kjed af den Trøven og Slaaen med Dørene under mig. Imidlertid har jeg intet villet sige, før jeg vidste, om han maaske har Din Tilladelse - i alt fald veed Du vel næppe, at han betragter Jens' Kammer som sit.

Tak for Dit Brev, de havde jo deiligt Veir paa Nøddeturen i Fredags. Jeg skal bilse fra Fru Z., hun var hos mig taften. Min Side er ikke saa god idag, men maaske kan jeg sove det Onde bort.

Din hengivne Sophie

Herefter er der ingen breve i Rigsarkivet før et brev fra professor Hornemann, dateret den 14. oktober 1849.

I det mellemliggende tidsrum skal Mormor være født. Ifølge et brev fra professor Fenger til pastor Olivarius er Mormor født den 2. oktober 1849; men af hendes døbsattest fremgår datoen d. 3. november, og det var da også den dato, der altid i familien blev regnet for at være hendes fødselsdag. Datoen 2. oktober passer bedre med brevenes indhold om kammerherreindens tilstand; men det er måske påfaldende, at hendes mand ikke har opholdt sig i København eller har set til sin kone i tiden efter, at hun måtte anses for at være smittefri. Hun havde dog angiveligt været alvorligt syg i lang tid.

Kjøbenhavn d. 14 Okt. 1849.

Højtærede Hr. Kammerberre.

Deres Frue har været vel siden, og var i de sidste Dage oppe den hele Dag, men ude har hun endnu ikke været, da jeg frygter den kolde Østenvind, vi har her, og jeg beller ikke endnu turdet lade hende kjøre.

Jeg troer imidlertid, at dette snart vil kunne ske, skøndt jeg ikke nægter, at det er den Motion, hun sidst kan foretage - saa derfor er jeg ogsaa bange for at lade hende kjøre den længere Tour til Gjorslev - og jeg proponerer derfor: at vi vælger det sikreste for det mindre sikre, Familien altsaa flytter til hende, altsaa berind, istedetfor, at hun skulde flytte demed. Dog ønsker jeg, at Kammerberren selv vil give mig Ret, og jeg indrømmer, at det omvendte (nemlig Flytten paa Landet) godt kan ske, men ikke med fuldkommen Sikkerhed før om en 10 - 12 Dage, og efter at man har seet, hun godt taaler at kjøre. Altsaa bliver det vel rigtigst at komme berind.

Deres ærbødige

Hornemann

Samme dag, må være den 14. oktober 1849, men brevet er udateret :

Søndag Morgen

Kjære Scaevnius,

Idag skriver Hornemann til Dig om Deres kommen hertil Byen, og glad er jeg da, at der nu er taget en Beslutning, om ogsaa jeg hellere kunne ønske, at vi skulde være i nogen Tid sammen paa Gjorslev. Jeg tænker paa Rengjøringen og ordningen af Huset her kan være særdig til Midt i næste Uge. Naar De saa er kommet ind, maa jeg lade Jomfru Tofte reise ud for at besøge Indslagtingen, da Kokkepigen ikke forstaar sig derpaa.

Hvilke Værelser vil du saa, at Pigebørnene og Fr. Wiebe skal have, jeg synes Kammeret nede

er saa forkert indrettet til at have Senge i med Døre og Skabe paa alle Vægge. Og hvor skjal vi gjøre af Johanne og Peder, der er jo det gamle Sovekammer, hvis Du synes vi skulde tage det. Carl blev hjemme fra Skolen igaar for Hoste, og han er vist næppe kommet til Sølyst idag af samme Grund. De skulde begge idag hen til en Mand for at lade dem daguerotypere, hvis det lykkes, har jeg tænkt paa at forære d'Origny Stykket, da han holder saa meget af Drengene, ved jeg, han vil sætte Pris derpaa.

Mange Hilsener til Børnene, paa Tirsdag skriver jeg lidt til Fru W. Din Viin er kommet, og sat hen. Ja hvor vil du finde en passende Plads til de 2 Barnebeds (?) det kan blive vanskeligt nok. Farvel.

Din hengivne

Sophie

Også næste brev er udateret, må være den 17. oktober 1849:

Torsdag Formiddag

Kjære Scaevnius.

Da Du med Posten først ville kunne høre fra mig paa Lørdag, tager jeg mod Et. Neergaards Tilbud at skrive med ham. - Det lader til, at Hornemann udtrykker sig noget utydeligt, naar han skriver, da han til mig meente, at det i alle Henseender var det Bedste, at De flyttede ind, men jeg kan jo nok forstaa, at han maaske udtrykker sig anderledes, da han jo godt kan forudsætte den Mulighed, at jeg kan taale Reisen og dog ikke være fuldkommen vis derpaa. Og da H. siger, at det kan han ikke før der er gaaet endnu længere Tid, saa ønsker jeg ret, at Du og Børnene snart kom ind, jeg risikerer jo ellers at vi endnu i længere Tid blive skilte.

Mange Kræfter har jeg ikke endnu, det prøvede jeg igaar, da jeg første Gang gik lidt i Gaarden, men deraf følte mig øm i alle Lemmer og vanskelig ku nde komme op af Trapperne. Naar jeg sidder i min Stol eller gaar omkring i Stuerne, føler jeg mig meget vel. Endnu maa jeg ikke begynde at Kjøre. Du seer altsaa, min kjære Ven, at jeg er nødt til at stemme for, at De kommer ind, skjøndt det milde Veir i disse 2 Dage nok kunde indgiøve mig Lyst til at reise ud, og for Din Skyld er jeg bedrøvet ved at være Aarsag i, at Du saa tidlig forlade dit kjære Gjørlev, som jeg haaber, Du ikke tvivler om, ogsaa er mig det kjæreste Opholdssted. Det kunde vel ikke lade sig gjøre, at vi tog ud til Julen? eller noget før - til den Tid maa da Kræfterne være kommet og Følgerne af Sygdommen forsondet - og blive ude til Nytaar. Det vilde være en Del Ulejlighed, men den lod sig vel overvinde, og saa maatte flere Ting, som Søbtøi, vel blive tilbage, for ikke at kjøre for mange Gange. Du skriver mig vel nok til imorgen. Med Baadene er sendt Lys, som jeg haaber komme tidsnok til Søndag til dit Selskab.

J Mandags begyndte Murene paa Skorstenen, nu brænder det rask i Oonen, men Stilladset staaer, for at de kan prøve med flere Vinde.

Leo vel.

Kjærlig Hilsen fra Din hengione

Sophie

Det næste brev i Rigsarkivet er dateret: Kjøbenhavn Tirsdag Morgen, poststemplet angiver den 13. november 1849. Brevet indeholder intet af interesse ud over, at man kan konstatere, at Sophie Scavenius altså var i København nævnte dato.

Næste brev, og sidste brev fra 1849 er dateret Gjorslev den 19. november 1849. Det er sendt til P.B. Scavenius på Klintholm.

Brevet indeholder intet af interesse. Sophie Scavenius er altså taget til Gjorslev til sidst.

På nuværende tidspunkt (maj 1997) har det ikke været muligt at finde flere oplysninger om Mormors fødsel.

Som nævnt er fødselsdatoen angivet forskelligt i dåbsattesten og i et brev fra Fenger til Olivarius, henholdsvis d. 3/11 og d. 3/10, hvor d. 3/10 ville være mere sandsynlig i henhold til "legenden". I min fætter Niels Jacob Møller Nielsens kommentarer til Mormors dagbog (omtales senere) nævnes et brev dateret den 2. oktober 1864 fra "Din gamle Tantemoer i Øse Præstegaard", hvor denne, d.v.s. pastorinde Louise Haase, født Bech, minder Ellen Carlsen om "denne Dato frem for alle", dvs. den 2. oktober. Om der her er en hentydning til hendes fødselsdag, kan man ikke vide.

I henhold til dåbsattesten var Ellen Carlsen datter af Husmand Niels Carlsen og Hustru Ellen Nielsdatter. Ifølge kirkebogen var blandt de indskrevne faddere Portner Rasmus Nielsen og hustru, boende Lille Kongensgade 60 i København.

Om Mormors første leveår ved vi ikke meget.

I Fengers brev til pastor Olivarius den 12. maj 1852 skriver han:

Denne lille Pige har hidtil været sat i Pleie hos simple Borgerfolk her i Kjøbenhavn, hun har her faaet det godt, er blevet vel næret og vel plejet, saa at hun nu er et renligt og artigt Barn, fuldkommen sund i enhver Henseende.

I Mormors dagbog står der den 10. juli 1868 :

Idag den 10 Juli fik jeg at høre Noget om mig selv fra min tidligste Tid. G.A. og Nina vare nemlig paa Trusholm hos Koks; og da Gusta kom hjem fortalte hun mig, at jeg havde været paa Trusholm. Jeg benægtede det, og hun sagde "hvad skal vi vædde". Hvoortil jeg svarede: "Ja, jeg tør vædde, jeg ikke har været der, med mindre det skulle have været, før jeg kunde huske noget". Og det var det netop. Min første Plejemor, en Madam Nielsen, havde besøgt Trusholm med mig, før jeg var to Aar. Hun var en Kusine til den gamle Koks afdøde Kone. Dennes Sønnedatter, Alvida Kok, en ung Pige, kunde saa godt huske mig og bad om at hilse saa mange Gange. En Jomfru Seidelin, som var der paa Trusholm nu, havde kendt Fader, da han var Præst paa Vestkysten og kunde ikke glemme, at den lille Pige, som var der i Huset, den lille Elna, var mig og var kommen her paa Egnen.

- Ja, hoor Gud styrer ens Skæbne ganske forunderligt; jeg skal komme tilbage til den Egn, hoor jeg var som ganske lille, jeg skal mødes med og høre Tale om de Personer, der have kjendt mig og mine Plejeforældre tidligere. Hvem er den Jomfru Seidelin? Mon hun er i Slægt med en Pastor Seidelin i Nærbeden af Varde.

Da kan jeg forklare mig en Utring af Katrine Nikolajsen, som jeg trode bagefter var helt ubjemlet. Hun var nemlig den Første, der fortalte, at Pastor Olivarius ikke var min virkelige Fader, men at hun vidste, hvem mine Forældre var, men det vilde hun ikke sige mig. Det foresætter mig en dunkel Erindring om, at hun sagde, det var en Toldkontrollør; Navnet fortav hun i alle Tilfælde. Jeg ved nok hoor forsviolet, jeg blev, og fortalte det bagefter til Moder, der bekræftede, at jeg var deres Pleiedatter; men sagde, at det var stygt af Katrine, især da hun, saalidt som Fader og Moder, aldeles intet vidste.

Det har endnu ikke været muligt at identificere Katrine Nikolajsen. Der kan dog have været nogen sandhed i Katrine Nikolajsens udsagn om en toldkontrollør: Carl Emil Nørager d'Orignys ældre broder, Frederik Julius d'Origny, var fra 1851 ansat i told-etaten, først som "Controlleur" ved Holtenu toldsted, senere som toldinspektør i Tønning og efter 1864 i Holstebro for at ende sine dage som Toldforvalter i Korsør.

Det har heller ikke været muligt at finde ud af, om pastorinde Louise Haase f. Bech skulle have slægtskab med Sophie Scavenius' svigerinde Clara Meincke f. Bech, g.m. Sophie Scavenius' broder Johan Henrik Meincke.

Næste oplysninger om Mormors barndom har vi kun fra Professor Fengers breve til Olivarius og til mormor livet igennem. (Carl Emil Fenger, 9/2 1814 - 21/9 1884):

Kjøbenhavn den 12. Maj 1852

Velværdige Hr. Pastor Olivarius, Manø, Ribe.

Jeg maa bede Hr. Pastoren at undskylde, at jeg uden nogen Indledning og uden at gjøre Dem bekendt med Anledningen til, at jeg netop benoender mig til Dem, tilsender Dem disse Linier og gjør Dem et Forslag, som uden Tvivl vil komme Dem temmelig uventet.

Det hænder mig undertiden i min Stilling som Læge, at jeg bliver indvoiet i Familieforhold, som holdes skjulte for den øvrige Verden, og det hænder mig da ogsaa tillige, at jeg bliver anmodet om at medvirke til, at Vanskelighederne ved saadanne Forhold løses paa saa lempelig Maade som mulig.

Saaledes har jeg for omtrent 2½ Aar siden været behjælpelig med at skjule Fødselen af en lille Pige, som ogsaa lykkelig og vel er vugget ind i Verden, og har benleevet sine første Leveaar, uden at nogen andre end de, der nødvendigvis maatte vide det, have erfaret, hvorfra hun er kommet.

Denne lille Pige har hidtil været sat i Pleje hos simple Borgerfolk her i Kjøbenhavn, hun har her faaet det godt, er blevet vel næret og vel plejet, saa at hun nu er et renligt og artig Barn, fuldkommen sund i enhver Henseende.

Forældrene ønsker imidlertid ikke, at hun skal blive der, da det piner dem, at Barnet skulde voxe op uden at modtage den Dannelse, som de selv have lært at sætte Pris paa, og som derfor allerede i nogen Tid været betænkte paa at skaffe hende Plejeforældre, til hoem de med fuld Tillid kunde betro hende.

I den Anledning er jeg blevet anmodet om at benoende mig til Dem og spørge Dem, om De skulde være villig til at modtage Barnet. Meningen hermed er, at De skulde tage Barnet i Deres Hus, føde, klæde og opdrage det, som om det var Deres eget, herfor ville man kunne byde Dem et Vederlag af 120 Rbd. aarlig. Det følger af sig selv, at De maatte faa Frihed til at kunne bryde Forholdet med et forud bestemt Varsel, naar De fandt, at det ikke mere conoenerede Dem.

Jeg antager i det foregaaende at have givet alle de Oplysninger, som ville være Hr. Pastoren nødvendige for at fatte Beslutning i denne Sag. Skulde De ønske flere, da er det en Selsfølge, at jeg med største Beredvillighed skal give dem, forsaavidt min Instrux tillader mig det. Denne er imidlertid m. H. t. enkelte Punkter (som f. Ex. hendes Forældrenoon) temmelig trang.

Jeg undertegner mig med den største Højagtelse

Deres ærbødige

E. Fenger
Dr. med. og Professor.
Garnisonspladsen 111

Kjøbenhavn d. 3. Juni 1852

Højtærede Hr. Pastor.

Jeg takker Dem særdeles meget for begge Deres Breve og for den Beredvillighed, hvormed De er imødekomet det af mig stillede Forslag. Jeg haaber som De, at dette Foretagende maa være til Glæde for alle Parter, og jeg betror Barnet med fuld Tillid og Fortrøstning i Deres og Deres Hustrus Hænder.

Min eneste Bekymring er den Sorg, som herved forvoldes Barnets hævøerende Plejeforældre, der elske det, som om det var deres eget; men jeg har dog al Grund til at tro, at disse vil lære at indsee, at hvad der sker, er til Barnets sande Vel, og at de saaledes ville lære at bære, hvad der nu er uundgaaeligt.

Deres Plan, muligvis selv at hente Barnet, er naturligvis for mig den allerbedste; jeg betragter det som en Selsfølge, at der derfor bør erstattes Dem, hvad Barnets Ooersending ellers vilde koste, jeg antager og foreslaar 20 Rbd.

Barnet er døbt og De skal faa Attest saavel herfor, som for dets Vaccination.

En skriftlig Forpligtelse bør vistnok oprettes mellem os; men jeg antager, at den bedst affattes under en mundtlig Forhandling, naar De er kommet bertil. Som Sikkerhed for Betalingen vil ikkun stilles de Penge, som ved Forældrenes Bestræbelser hidtil er bleven udsatte for Barnet; de udgør for Øjeblikket 155 Rbd., som staa i Københavns Sparekasse; Bogen beror hos mig; hidtil ere disse Penge aarligt bleven forøgede, og jeg venter, at det i Fremtiden vil ske paa samme Maade. Derfor kan jeg meddele Dem, at baade Faderen og Moderen ere Folk, som Barnet skal ligge meget paa Hjerte, og i saadanne Stillinger, at de efter al menneskelig Sandsynlighed vedblivende vil være i Stand til at udrede Betalingen; endelig er det mig bekendt, at i det mindste en af dem har truffet saadanne Foranstaltninger, at endogsaa efter hans Død Betalingen vil kunne udredes. Jeg kan ikke optræde som Borgen, da Barnet ikke staa mig nær; men jeg skal drage Omsorg for, at jeg vor personlige Sammenkomst kan forestille Dem for en paalidelig Mand, som i Tilfælde af min Afgang kan tjene som Mellemand.

Deres Spørgsmaal, om der er nogen Sandsynlighed for, at Barnet vil blive fordret tilbage, fatter jeg fuldkommen Betydningen af. Nogen Sikkerhed i denne Henseende kan og bør jeg ikke give Dem; men jeg kan kun meddele Dem min Overbevisning, som er den, at det er meget usandsynligt, at en saadan Fordring vil blive stillet, naar Barnet aandeligt og legemligt trives hos Dem.

Jeg venter nu snart at børe, om De har betænkt Dem at rejse til København, og naar jeg kan vente Dem her.

Med sand Højtæelse, Ærbødigst

Fenger

Overenskomst paa Tro og Love mellem Professor og Dr.med E. Fenger og Præsten M.C. Olivarius paa Mandø angaaende Barnet Ellen Carlsen, født den 3.die October 1849, som Professorens skulle skaffe Plejeforældre, og som Præsten med Hustru vil være Forældre for.

- 1) M.C. Olivarius antager sig ovennævnte Ellen Carlsen, føder, klæder, opdrager og behandler hende i alle Maader forsvarligt og samvittighedsfuldt, som om hun var hans eget Barn, hvorfor betales ham 120 Rbd. skriver eet hundrede og tyve Rigsbankdaler for om Aaret.
- 2) Betalingen erlægges halvaarlig forud med 60 Rbd. som tilstilles Plejeforældrene i den Kjøbstad, som er nærmest Barnets Opholdssted i samme October og Mai Maaned, første Gang i October 1852 tilligemed Betaling for den Tid, der er forløben fra Barnets Modtagelse indtil October Maanedes Begyndelse.
- 3) Kontracten kan fra begge Sider opsiges med et Fjerdingaars Varsel.
- 4) Til Sikkerhed for Betalingen stilles Sparekassebogen No. 3523, der tilhører Ellen Carlsen og lyder paa 155 Rbd., hvilken Sum aarlig forøges af Barnets Forældre. Sparekassebogen bliver hos Professor Fenger, men i Tilfælde af, at den aarlige Betaling for Barnet udebliver, skal den udredes deraf.
- 5) Professor Fenger kan ikke indestaa for Betalingen som Kautionist og Selvskyldner, men vil bidrage til, at Overenskomsten opfyldes i alle Henseender, herom faa ingen Tvivl være. I Professor Fengers Forfald tiltræder medunder tegnede Professor Dr. E. Hornemann i hans Sted.

Kjøbenhavn i August 1852

sign. E. Hornemann Dr.med.   sign. Fenger

Som det fremgår af overenskomsten mellem Fenger og Olivarius, er den også underskrevet af professor Hornemann, (Claus Jacob Emil Hornemann, 19/4 1810 - 16/6 1890). Begge var professorer og overlæger ved Frederiks Hospital. Det ses af biografier, at de har arbejdet meget sammen i forskellige bestyrelser ud over naturligvis på hospitalet. De har været venner fra studietiden, hvad der bl. a. fremgår af, at de er portrætteret sammen på billedet *Studenter omkring en punchebolle*, der hænger i Lægeföreningens bibliotek. Som det fremgår af Sophie Scavenius' breve, var de begge hendes læger under "karantænen" i København i 1849. Der er således god overensstemmelse med dette forhold og den overleverede legende, at Fenger fjernede det nyfødte barn og sørgede for en plejefamilie til det.

Det fremgår ligeledes af overenskomsten med Olivarius, at der skulle betales 120 Rbd. årligt for plejen af Ellen.

<i>Modtaget af Professor Fenger for at hente Ellen</i>	30 Rbd.
<i>Kjøbenhavn d. 15 August 1852</i>	<i>sign. M.C Olivarius.</i>
<i>Modtaget fra Professor Fenger den betingede Betaling for Ellen Carlsen for Tidsrummet fra Midt i August til Midten af Februar 1853 et halvt Aar.</i>	60 Rbd.
<i>Mandø den 11 November 1852.</i>	<i>sign. M.C Olivarius.</i>
<i>Restance fra 15 Februar til 26 April.</i>	
<i>Den 26 April modtaget den halvaarlige Betaling for Ellen</i>	60 Rbd.
<i>Den 12 te November 1853 - - - do - - - do</i>	60 Rbd.
	<i>sign. M.C Olivarius.</i>
<i>Den 6 Mai 1854 modtaget-60 Rbd. / d. 15 November</i>	60 Rbd.
	<i>sign. M.C.Olivarius</i>
<i>Den 1 Juli 1855 modtaget</i>	120 Rbd.
	<i>sign. M.C.Olivarius.</i>
<i>Den 28 Mai 1856 modtaget</i>	60 Rbd.
<i>November s.Aa.</i>	60 Rbd.

			<i>sign. M.C. Olivarius.</i>
9 Juli 1857 modtaget		120 Rbd.	
			<i>sign. M.C. Olivarius.</i>
16 Mai 1858 modtaget	60 Rbd. Noobr. s.Aa.	60 Rbd.	
			<i>sign. M.C. Olivarius.</i>
Mai 1859 modtaget	60 Rbd. Noobr. s.Aa.	60 Rbd.	
			<i>sign. M.C. Olivarius.</i>
April 1860 modtaget	60 Rbd./120 Rbd. Noobr. s.Aa.	60 Rbd.	
			<i>sign. M.C. Olivarius.</i>
Februar 1861 modtaget		60 Rbd./120 Rbd.	
			<i>sign. M.C. Olivarius.</i>
14 Marts 1862 modtaget		120 Rbd.	
			<i>sign. M.C. Olivarius.</i>
16 Marts 1863 modtaget		120 Rbd.	
			<i>sign. M.C. Olivarius.</i>

Det ses også, at beløbet blev betalt med 60 Rbd. 2 gange årligt. Det fremgår af overenskomsten og også af et senere brev fra Fenger til enkepastorinde Olivarius, at der findes en sparekassebog i Københavns Sparekasse, bogen har nr. 3523, opbevares af Fenger, og på denne konto indsættes årlige beløb af forældrene.

Da jeg i 1989 havde lejlighed til at læse i den dagbog, som Sophie Scavenius havde efterladt, og som tidligere er omtalt, fandt jeg, at der på indsiden af den bageste perm var nedkradset flere spredte notater. Eet af disse vakte stor interesse :

D.9. Marts, for medio Februar, betalt de 60 Rbd. og 2 Sk. til Sparekassen

60 Rbd. var det beløb, der halvårligt skulle betales til pastor Olivarius for pleje af Ellen.

Sparekassebogen eksisterer desværre ikke mere; men hvis sparekassens hovedbog endnu eksisterede, ville det være muligt at se, om indbetalingen et eller andet år d. 9. marts var sket til konto nr. 3523. En større efterforskning blev derfor iværksat, men trods megen beredvillig hjælp fra Sparekasmuseet i Korsør, fra Erhvervsarkivet i Århus og fra flere

tidligere medarbejdere i københavnske sparekasser måtte man til sidst erkende, at denne hovedbog ikke længere eksisterede.

Tilbage var så at se, om bemærkningerne kunne afspejles i de kvitteringer, der er nedskrevet på selve plejekontrakten. Der er intet årstal på notatet i dagbogen, men af kvitteringsnotaterne fremgår, at den første betaling var for at hente Ellen i København, 30 Rbd., der blev betalt i København den 15. august 1852. Den næste betaling er

den betingede Betaling for Ellen Carlsen for Tidsrummet fra Midt i August til Midten af Februar 1853 et halvt Aar,

der er betalt forskudsvist den 11. november 1852, derefter følger betalingerne nogle gange halvårligt, andre gange helårligt med 120 Rbd.: men det fremgår således, at betalingsterminerne var medio februar og medio august. Det er således ganske overordentlig sandsynligt, at en betaling til sparekassen på 60 Rbd. for medio februar, er en indbetaling til Ellen Carlsens konto; men helt sikkert havde det jo været, hvis hovedbogen endnu fandtes og kunne bekræfte indbetalingen.

Sidste kvittering for betaling er dateret den 16. marts 1863 og er på 120 Rbd., der dækker for tidsrummet indtil medio februar 1864. Pastor Olivarius dør i Hodde den 14. november 1864. Enkepastorinden flytter derefter til København og Ellen Carlsen har fortsat sit hjem hos hende.

De næste oplysninger har vi fra et brev fra Fenger til Fru S. Olivarius, Parcelvej Nr. 11:

Kjøbenhavn d. 10 Mai 1867

Højtærede Frue.

Med Modtagelsen af Deres ærede Skrivelse af Gaars Datum har jeg betalt Deres Søn Forplejningspenge for indeværende Aar for Ellen Carlsen med 150 Rbd., som jeg baaber, at De har modtaget.

Det glæder mig at erfare, at hun nu har fuldendt sine Kurser hos Frøken Søble, og jeg takker Dem mange Gange for Deres Ombu for hende, ligesom jeg ganske bifalder Deres Hensigt, at lade hende prøve sine Kræfter som Lærerinde. Jeg har al Grund til at vente, at de samme Aarpenge fremdeles indtil Videre vil blive udbetalt til Dem, og kan kun bifalde Deres Hensigt, at lade den for hende bestemte aarlige Sum tilfalde hende personlig, naar De har faaet de med hendes Udrustning m.m. forvoldte Udgifter dækket. Maaden, hvorpaa dette skal ske, maa jeg ganske henstille til Deres Afgørelse.

Der er efterhaanden til Fordel for hende indskudt smaa Summer i Sparekassen i Kjøbenhavn, og Sparekassebogen, Nr. 3523, beror hos mig, og ligger i min Sekretair, indsoøbt i et stykke Papir, paa hvilket jeg har skrevet, at den tilhører hende, og at hun er hos Dem; jeg har ilagt næonet en bekendt Mand her i Byen, som veed Besked om hendes Herkomst.

Det i Sparekassen indestaende Beløb udgør 378 Rbd. 66 Sk, foruden Renten af denne Sum fra Mai 1865, heller ikke er der mig bekjendt, at noget Legat er udsat til Gunst for hende.

J mærkede Tilfælde vil dette Brev være hende til tilstrækkelig Legitimation til at erholde Sparekassebogen udleveret.

Deres meget forbundne

Fenger

Vi ved altså, at i maj 1867 havde Mormor ikke fået nogen formue fra sine forældre. Hun vidste heller ikke på dette tidspunkt, hvem hendes forældre var. Det fremgår af den dagbog, som hun førte, medens hun var ansat som privatlærerinde i Norup præstegård. Så sent som den 10. juli 1868 skriver hun i dagbogen, efter bemærkningerne om, at hun tidligere som barn havde været der på egnen:

"Sløret, Hemmelighedens Slør, begynder at hæve sig, og jeg stoler sikkert paa, dette er kun Begyndelsen; snart skal det helt tages bort, og min Længsel skal vorde tilfredsstillet. Jeg skal kende fuldt og ganske mine Forældre. Herre, lad det ske .."

Som nævnt var Mormor privatlærerinde i Norup præstegård. Præsten var Gottfred Berggreen, søn af komponisten Andreas Peter Berggreen, der var gift med en søster til Sophie Olivarius, Mormors plejemor. Da Mormor følte sig som barn af Olivarius, må forholdet mellem Berggreen og hende have været som fætter og kusine. Efter dagbogen at dømme, har Mormor haft det godt i Norup, men da dagbogen slutter i maj 1868, ved vi ikke, hvad der var årsag til, at hun opgav sin stilling, måske bare ønsket om at komme videre i tilværelsen. Hun skriver for første gang til Fenger, hendes brev kender vi ikke, der er kun bevaret Fengers breve til hende gennem mange år. Det første brev fra Fenger er dateret Kjøbenhavn den 8. februar 1869, og i modsætning til oplysningerne i Fengers brev til fru Olivarius i maj 1867, synes de økonomiske forhold at have ændret sig:

Frøken Ellen Olivarius.

Det var meget rigtig af Dem at skrive mig til. De kan trøstigt henvende Dem til mig i hvilke Vanskeligheder, der end maatte møde Dem, og De skal altid finde mig rede til at give Dem den bedste Vejledning og Hjælp som formaas.

De Grunde, som have beoøget Dem til at fratræde Deres nuværende Stilling til 1ste Maj, tjener mig fuldkommen fyldestgørende og tillige ærefulde for Dem, og naar De ønsker at erboerøve Dem flere Kundskaber, da er dette et saa [?] Formaal, at jeg nok skal skaffe Dem Hjælp til at naa det. De har Ret i, at De kun meget vanskeligt vil kunne blive saaledes anbragt paa Landet, at dette Formaal kan opnaas. Selv i de fleste Kjøbsteder vil der være store Hindringer derfor, og det Rette vil altsaa være, at De kommer til Kjøbenhavn.

Dog bør De ikke tænke paa her at komme i en Stilling, hvor De selv kan fortjene Deres Underhold; thi dette ville lægge Dem for store Hindringer i Vejen for Deres egen Uddannelse. De bør leve her i nogle Aar, og nyde Undervisning af gode Lærere, og Midlerne hertil mener jeg nu, at jeg kan skaffe Dem.

Der opstaar nu et Spørgsmaal, med Hensyn til hvilket De maa vise mig en stor Aabenhjertighed. Jeg har altid hørt, at De har hørt det godt hos Deres Plejeforældre. Men jeg har jo kun hørt megen liden Lejlighed til selv at see noget deraf. De maa altsaa selv besvare følgende Spørgsmaal: vil De hellere igjen tage hjem til Deres Plejemor end til noget andet Sted? Hvad De svarer mig herpaa skal blive i Fortrolighed mellem os 2. Svarer De mig, at Deres inderligste Ønske er at komme hjem til hende, saa vil jeg gaa til hende, og foreslaa hende atter at tage mod Dem paa den Betingelse, at der ydes hende et maanedligt Vederlag for den forøgede Udgift, som Deres Ophold hos hende vil foraarsage hende. Svarer De mig derimod, at De ao en eller anden Grund, som gjør det ønskeligen for Dem at komme til Andre, saa vil jeg see at finde en rigtig vakker og dannet Familie, som vil tage imod Dem, og hos hvilken der er Haab om, at De vil faa det meget godt. De vil da kunne nyde den Undervisning og i det hele modtage den aandelige Udvikling, som De længes efter.

J et høert Tilfælde skal De kun trøstigt se Fremtiden imøde. Svar kun med god Vilje og ærligen Sind, Venner skal De ikke mangle.

Deres hengione

Fenger

Mormor flytter tilbage til sin plejemor. Fra de københavnske adresselister ved vi, at fru Olivarius samtidig er flyttet fra Parcelvej nr. 11 (nu Griffenfeldtsgade) til Søgade nr. 9, første sal (nu Læssøgade). Fru Olivarius må her have haft et større pensionat. Foruden

hende selv har hun boende: sine to ugifte søstre, frøknerne Wettergreen, sine to sønner Frederik og Tage, en tjenestepige, Mormor og en pensionær, stud. theol. Jacob Møller, som i juni 1870 bliver cand. theol. og samme år lærer ved Christianshavns Døtreskole. I november 1871 bliver Mormor gift med Jacob Møller, og de flytter til Søgade nr. 1. I 1873 flytter de til Søgade nr. 5 og samme år i august til Nakskov, hvor Morfar blev kapellan.

Den første oplysning om den formue, som Mormor ifølge legenden havde arvet efter sin mor, har jeg fundet i et brev fra Fenger til Morfar, dateret Bern, den 2. oktober 1874. Morfar var endnu kapellan i Nakskov, og den tidligere omtalte pastor Bergreen må have bedt om at låne nogle penge af ham.

I den anledning skriver Fenger :

Kjære Pastor Møller,

Da Ellens Moder overleverede mig de Penge, som nu danner Deres Formue, lagde hun den Forpligtelse paa mig, at jeg skulde anbringe disse Penge saaledes, at de kom Ellen og efter hendes død ubeskaaren hendes Børn, om hun fik saadanne, tilgode. Denne Forpligtelse lovede jeg hende at opfylde, saa vidt det var mig muligt; men det har voldt mig en Del Hovedbrud (Thi det er ingen let Sag, under de her givne Forhold at finde en betryggende Form for saadan Anbringelse), indtil jeg lærte Dem nøiere at kjende. Thi da indsaa jeg tydeligt, at der ikke kunde gives nogen mere betryggende Form, end et mundtligt Ord mellem Dem og mig, og denne Opfattelse har nu ganske rodfæstet sig, idet De gjør Opfyldelsen af Pastor Bergreens Anmodning til Dem afbængig af mit Samtykke.

Brevet fortsætter med overvejelser om sikkerhedsstillelse i form af en livsforsikring etc.

Mit projekt om at verificere "Legenden" var begyndt med at tyde de mange breve fra Fenger, som fandtes i onkel Vilhelms arkiv. Jeg fandt ikke andre oplysninger om, hvorfra pengene stammede, end denne:

Da Ellens Moder overleverede mig de Penge...

det var derfor klart, at pengene var givet i giverens levende live, hvorfor man ikke skulle

vente at finde oplysninger om pengene i skiftet efter Sophie Scavenius. Nu var det så heldigt, at der udkom en bog: "*Jacob Scavenius. En moderne politiker i det gamle Højre*" af overarkivar ved Rigsarkivet Sigurd Rambusch. Her fik jeg pludselig foræret mange nyttige oplysninger om Sophie Scavenius og og hendes mand og børn.

Kammerherre Peder Brønnum Scavenius døde den 4. december 1868. Ved bodelingen efter ham arvede Sophie Scavenius 80.000 kr., familiens sølvtøj, der skulle videregives til ældste søn, Jacob Scavenius; men da der også blev oprettet et familiefideikommis, har hun måske også haft indtægter heraf.

Fengers brev til Mormor af 8. februar 1869, hvor han meddeler hende, at der er rigelige midler til hendes videre uddannelse, er altså skrevet 2 måneder efter, at P.B. Scavenius døde. Det er vel næppe sandsynligt at Sophie Scavenius så tidligt efter hendes mands død har videregivet en større formue. Efter oplysningerne i Fengers breve fra 1869 og 1874 får man det indtryk, at der kan være tale om en periode, hvor Fenger har bedre adgang til penge, end da der betaltes månedlige plejevederlag til plejemoderen, og så den endelige gave fra moderen.

Nærmest ved et tilfælde fandt jeg frem til boet efter Sophie Scavenius, det findes i Landsarkivet i Viborg. Hendes yngste søn Peder Scavenius, der ejede Voergård i Vendsyssel, var bobestyrer, hvilket måske er forklaringen på, at boopgørelsen findes i Viborg og ikke i Landsarkivet for Sjælland, da Sophie Scavenius i sin enkestand boede på gården Billesborg, en større gård under Vallø.

Det fremgår af boopgørelsen, at der ikke var en større pengeformue i boet, men at hvad der fandtes, var deponeret hos Det Suhrske Handelshus. Kopibøger fra dette firma er deponeret i Erhvervsarkivet i Århus, Af Sophie Scavenius' konto kan man bl.a. se, at hun under rejser i Europa må have haft et akkreditiv fra Suhr, der efterfølgende har betalt fx hotelregninger, ganske som vi i dag bruger et kreditkort.

Den mest interessante oplysning var dog kopien af et brev til Peder Scavenius hvor man meddeler hvilke værdier, der er deponerede hos Suhr, Brevet slutter med følgende:

"... Endnu tillader vi, os at bemærke, at følgende Effekter, som i sin Tid har været deponerede hos os, nemlig:

Rd. 10.000 Nationalbank Aktier

Rd. 20.000 Privatbank Aktier

Rd. 5.333,4 Panteobligationer

efterboanden ere udleverede til Kammerberreinden i hendes levende Lide."

Et endnu mere vigtigt dokument fandt jeg i Rigsarkivet, i privatarkiv nr. 6256, Jacob Frederik Scavenius, C. Personlige Papirer, 4. Dødsattest for Charlotte Sophie Scavenius f. Meincke, 1872. Det var to originale italienske dødsattester. Sophie Scavenius døde under et ophold hos sin datter Anna i Rom. I samme læg som dødsattesterne fandt jeg et lille dokument, en til hendes arvinger efterladt meddelelse, skrevet på et stykke papir, ca. 15 x 20 cm., linieret som fra en lille skriveblok. Dette arkivalie var, da jeg fandt det, ikke selvstændigt registreret.

Billesborg Februar 1872

Den Capital, som Scavenius efterlod mig, og som var sat i Privatbankaktier, har jeg trukket ud deraf og bestemt til et philanthropisk Qiemed, som jeg alt i flere Aar har tænkt mig at anvende den til.

Denne Tde synes jeg, at jeg haade Ret til at udføre, da alle mine Børn, Gud være lovet, ikke trænge, saa at jeg skulde anse det for min Pligt at efterlade den til dem.

Hornemann er den, som jeg har aftalt det fornødne med.

C.S.Scavenius

Som vi ved fra tidligere, var Hornemann og Fenger nævnt i brevene fra karantæneperioden som læger for Sophie Scavenius, de var begge underskrivere af plejekontrakten med pastor Olivarius. I 1872 har Fenger næppe praktiseret som læge, han var medlem af Rigsdagen og Finansminister. Dette kan forklare, at det er Hornemann, der nævnes som den, hos hvem arvingerne kan få oplysninger, om de ønskede det. Legenden i vor familie vil vide, at ingen af arvingerne ønskede oplysning om, hvorledes pengene var anvendt.

I Fengers breve er der kun en enkelt bemærkning, der kan bekræfte, at Sophie Scavenius var Mormors mor.

I et brev dateret Kjøbenhavn, den 28. October 1879 skriver han bl.a.:

"Deres Moder hed Sophie. Jeg seer ikke, hvorfor De ikke skulde kunde benytte det som Barnets første Navn"

Det må dreje sig om navngivning af en af min moders søstre, der kom til at hedde Ellen Sophie Christiane, født den 12. oktober 1879, døbt i Sandby Kirke den 30. november 1879. Det var iøvrigt anden gang, man benyttede navnet Sophie som andet fornavn, min moder var døbt Marie Sophie i 1877.

Der er bevaret en del breve fra min mormor til min morfar, der var medlem af bestyrelsen for Indre Mission, og som må have været en meget benyttet taler ved missionsmøder rundt om i landet, og derfor ofte var borte fra hjemmet. Kun i eet brev har jeg fundet en hentydning til slægten Scavenius, i et brev dateret Radsted, den 16. juli 1887:

Kære Jacob.

Hjertelig Tak for Dine Breve. Men hvilken Overraskelse, da jeg først ventede Aksel hjem i Løbet af næste Uge og saa se ham idag komme ind ad Døren. Emilie og Marie var gaaet til Byen for at besørge et Telegram til ham om, at han skulde hilse paa sin Bedstemor Søndag Morgen ved Dampskibet, og saa træffer de Drengen selv og kom hjem sammen.

De fortalte alle i Munden paa hinanden, og noget af det første de fortalte var, at Aksel og en S.-- fra Møen havde maattet hjælpe de andre i Tysk, og samme to Drengene vare søært glade derover og glade ved hinanden. Det var en forunderlig taknemlig Følelse, der bævede igennem mig. Tak til Herren, der førte Drengene sammen. "Atter det skilte bøjer sig sammen, en Gang i Tiden vorder de ei". De faa vel aldrig at vide, hvor nær de staa hinanden, men maa de kun komme til at holde ad hinanden og støtte hinanden i alt, hvad godt er, så vil jeg sige inderlig Tak herfor ---

En senere bemærkning i brevet har det ikke været mig muligt at finde en forklaring på :

Tænk, var det ikke kønt af Moster Subr at komme for at bære, hvorledes det var gået Aksel

Jeg er ikke stødt på "Moster Suhr" i andre sammenhænge.

Den S.-- fra Møen, der omtales, må være Frederik Holger Scavenius, f. 31.10. 1875 på Klintholm, søn af Carl Scavenius. Ifølge "*Soraner Biografier 1822-1890*" har han gået på Sorø Akademi samtidig med min morbroder Aksel Møller, født den 30. maj 1887:

I Rigsarkivet, Privatarkiv nr. 6256, Jacob Frederik Scavenius, C. Personlige Papirer, findes et brev fra min mormor til Jacob Scavenius, et i vore øjne ejendommeligt brev, præget af at komme fra et menneske der, så vidt vi kan se, levede hele sit liv i stor fromhed:

Radsted Præstegaard 18 / 8/7 / 91.

Højbøelbaarne Hr. Kammerberre Scavenius.

Da jeg med Deltagelse har set, at De har opgjort Deres Stilling som Minister, og den ulykkelige Skolesag vel for en Del er Skyld deri, vilde jeg gerne have Lov at sige Dem, at De netop i Deres Bestræbelser for at opbjaelpe Skolevæsenet har min og manges fulde Sympathi. Men det, der nu synes Dem tungt, tror jeg sikkert, kan og vil blive Dem til Velsignelse. Min Mand og jeg er i stadig Bøn for Dem, og det staar for mig, som om den himmelske Fader vil bruge Modgangen til at vise Dem, at De intet formaar ved egen Kraft, og til at kalde Længselen frem hos Dem efter den Frelser, der først og fremmest vil give os sig selv og dernæst alle Ting med ham. "Den Herren elsker, reoser han". Gid Modgangen for Dem maa blive et Tegn paa, at Jesus elsker Dem, som han ikke kunde faa sagt Dem under Lykkens Medbør, dette nemlig, om De vil give ham Lov til at blive Deres Frelser for al Synd, Deres et og alt. Herren velsigne Dem til at sige Ja dertil, saa skal ogsaa denne Prøvelse blive til Guds Ære og til Deres timelige og aandelige Lykke.

Bed daglig; Bønnen formaar meget, naar den er oprigtig. Herren siger selv : "Kald mig paa Naadens Dag, og jeg vil udfri Dig, og Du skal takke mig".

*Deres ukendte og dog hengivne
Ellen Møller*

Der er i hvert fald ikke gemt noget svar på dette brev, om der overhovedet har været noget. Det er ejendommeligt, at brevet er gemt og arkiveret i Rigsarkivet sammen med andre private papirer; måske har modtageren været kendt med, hvem afsenderen var.

Den anden del af "legenden" om striden mellem Mormor og hendes plejemor angående hendes formue er klart belyst gennem de breve, fra fru Olivarius og fra Fenger, der er gemt. Derved bekræftes den anden del af "Legenden". At bevise, eller i hvert fald sandsynliggøre, den første, og for mig vigtigste, del af "Legenden", om min mormors oprindelse, har jeg længe følt som en forpligtelse, jeg påtog mig, da jeg arvede de familiearkivalier, der tidligere var samlet af min morbroder, læge Vilhelm Møller. Uden dette arkiv som udgangsmateriale havde det ikke været muligt.

Legendens anden hovedperson er Carl Emil Nørager d'Origny.

I onkel Vilhelms arkiv findes, hvad han har samlet om d'Origny fra Ribe, hvor han endte sine dage som adjunkt ved katedralskolen. Det lykkedes ham at komme i kontakt til en dame, Anna Jacobsen, der må have haft interesse i arkivstudier. Det er hendes indsamling af lokale arkivalier i 1942, der har givet de fleste personlige oplysninger.

Min fætter Niels Jacob Møller Nielsen har samlet, hvad han kunne finde i den tilgængelige genealogiske litteratur.

Selv har jeg suppleret dette materiale og dertil føjet oplysninger, jeg har fundet i de breve, der findes i Rigsarkivet, privatarkiv for slægten Scavenius.

Den, vi kan takke for, at der på dansk foreligger en omfattende beskrivelse af familien d'Origny, er Gustav Ludvig Wad, der var landsarkivar ved Landsarkivet i Odense. Han var gift med en datter af Frederik Julius d'Origny, en ældre broder til Carl Emil Nørager d'Origny. Som genealog har han slet ikke kunnet lade være med at forske i sin kones slægt. Resultatet publicerede han i et lille skrift: *Til Minde om Captain Frederik Julius d'Origny, Toldforvalter i Korsør, Ridder af Dannebrog. København 1888*. Anden del af denne publikation har titlen: *Familien d'Origny*. Denne del er også publiceret i Personalhistorisk Tidsskrift, I, 3, side 115. En væsentlig del af Wads arbejde er gengivet

i Hauch Fausbølls: *Slægtshåndbogen, år 1900*.

Endelig findes som manuskript i landsarkivet i Odense E. Juel Hansen: *Slægten d'Origny i Danmark. Odense 1946*. Nedenstående er hentet fra disse kilder. Interesserede, der ønsker kendskab til hele materialet, henvises til de nævnte kilder.

Familien d'Origny har sit navn fra godset Origny i Thirache, som den ejede fra før 1126. I talrige linier har den bredt sig i Vermandois, Champagne, Normandiet, Bourgogne, Holland, Geneve, Tyskland og Danmark.

Den første mand, der nævnes af slægten, er **Robert d'Origny**, 1126. År 1142 nævnes **Herbert d'Origny**, formentlig fader til **Hescelin d'Origny**, herre til Origny i 1147. Herefter nævnes mange efterkommere som herrer til Origny, alle riddere eller væbnere, der tjente franske konger, indtil **Jacques d'Origny**, herre til Origny, der tjente under kongerne Johan og Carl V (1355, 1367). Han havde 5 sønner. Kendt er **Louis**, som flyttede til Bourgogne og som lod Origny gå over i fremmed eje. Slægten spredes over det meste af Frankrig og nabolande, flere er officerer, der blandt andet nævnes i Sverige og i Rusland. Flere i slægten nævnes som ejere af godser mange steder i Frankrig, de beklæder høje embeder som officerer, civile myndigheder og som gejstlige. Især én gren af slægten beklæder høje embeder i Reims, således nævnes Claude d'Origny, dr. juris og decanus ved domkirken, og Charles d'Origny, 1635, som stiftere af hospitalet i Reims, og **Philippe d'Origny** (1593 - 1650), som sammen med sin hustru Henriette Michon skænkede en klokke, *la Henriette*, til Abbediet Saint-Nicaise i Reims. Blandt deres efterkommere er **Robert d'Origny**, født 1686, Conseiller du Roy au Presidial de Reims. I sit ægteskab med Marie Charlotte Maillefer var han fader til to sønner, af hvilke den ene var Henry Alexis.

Henry Alexis d'Origny, født den 3. marts 1719, tjente 19 år som Garde du Corps du Roi. Han deltog i 1745 i slaget ved Fontenoy og tog i 1754 sin afsked som Captain af Cavalleriet. Han gik i 1761, med assistance af sin slægtning Ogier, fransk ambassadør i

København, i dansk tjeneste og døde i 1794 som Oberst af Cavalleriet. Han ægtede i 1767, *"efter at kongen dertil havde givet sit samtykke"*, Sophie Charlotte de Hansen, født 18. juni 1750 på Ulriksholm mellem Odense og Kerteminde, datter af Frederik V og Catharina Else Maria de Hansen.

1. Deres søn, **Frederik Julius d'Origny** (født den 12. januar 1774 i Odense, død den 1. august 1838 i København) blev i en alder af 6 år (!) sekondløjtnant ved jydsk geworbne Infanteriregiment, og tjente derefter hæren hele sit liv. Om hans forskellige udnævnelser og tjenester henvises til de nævnte genealogiske kilder. Dog skal det nævnes, at han i 1808 var næstkommanderende i Roskilde under spaniernes kantonnement der. De spanske tropper gjorde mytteri mod deres franske officerer, og d'Origny nævnes for sin modige indsats i denne affære. I 1809-13 tjente han som Højstkommanderende på Agersø og Omø og var i denne periode fraværende fra korpset. Han skulle bl.a. lede bygningen af skanser, hvilket blev hæmmet af mosegrisenes underminering.

I 1812 blev han Ridder af Dannebrog, i 1825 Ridder af den franske Æreslegion, i 1826 udnævnt til Oberst, i 1828 Dannebrogsmænd, i 1829 Kommandør af Dannebrog, 1834 Kommandant i København og i 1836 Kammerherre. *"Han nævnes af sin samtid mellem hærens dygtigste officerer, han havde egenskaber, der under vanskelige forhold som i 1808 var af væsentlig betydning : Mod, Energi og Conduite"*.

"Hans private Liv var såre lykkeligt; med Hustru og Børn førte han det kjærligste Samliv. En Del af sin Fritid ofrede han paa Dyrkning af sin Have i Citadellet, hvor han aarligt modtog Besøg af Dronning Marie Sophie Frederikke. Dyrkning af Hyacinter paa fri Land indførte han i Danmark, og paa hans Initiativ stiftedes det kgl. danske Haveselskab". I 1826 fik han Landhusholdningsselskabets anden medaille i guld for *"Hyacint-Zviblers dyrkning paa fri Land"*. Han blev den 8. december 1808 i Lundeuset, Gentofte sogn, viet til Anna Hedeveg Schultz, født

den 8. oktober 1781 på Christianshavn, død den 23. marts 1858 i København. Hun var datter af inspektør ved Søkvæsthuset Jens Schultz og hustru Anna Hedevig Nohr.

2. **Cathrine Marie Alexandrine d'Origny**, blev døbt i Sct. Knuds kirke i Odense den 29. juni 1776 og døde den 26. april 1855. Hun blev gift med Christian Peder Flensborg, født den 8. juni 1772, død den 16. januar 1838. Han blev kontreadmiral og var søn af forfatter, cand. theol. Christian Flensborg og Charlotte Margrethe Leth.

Tredje slægtled i Danmark. Frederik Julius d'Orignys børn med Anna Hedevig Schultz:

1. **Sophie Hedvig d'Origny**, død den 22. september 1849, konventualinde på Støvringgård.
2. **Magnus Alexis d'Origny**, født den 4. februar 1811 i København, død den 12. marts 1874 i Nyborg. Blev i 1828 student fra Borgerdydskolen på Christianshavn og i 1834 cand. jur. Den 16. april 1837 blev han vagtmesterløjtnant, garnisonsadjutant og auditor ved Nyborg fæstning. Den 22. januar 1844 overauditor. I 1843 udnævnt til Ridder af Dannebrog, i 1851 til Dannebrogsmænd. Tiltrådte den 29. januar 1855 som herredsfoged og skriver i Vinding Herred. Viet den 25. juli 1846 i Vinding til Susanne Natalie Suhr, født den 26. april 1817 i København, død den 17. februar 1861 i Nyborg, datter af grosserer Fredrik Suhr og Frederikke Cathrine Schaltz. Han var også direktør i Den Suhr'ske Stiftelse. Ægteskabet var barnløst.
3. **Frederik Julius d'Origny**, født den 31. juli 1816 i København, død den 3. april 1888 i Korsør. Han begyndte som 11-årig en militær karriere som elev på landkadetakademiet, men da han på den tid havde et dårligt helbred, søgte hans fader om hans afsked

fra hæren i 1832. Han fik derefter straks ansættelse ved Toldinspektoratet i København og fik en karriere i toldvæsenet. I 1842 blev han udnævnt til Controlleur ved den jyske toldgrænse, og i 1843 fik han kongelig bestalling. Ved krigsudbruddet i 1848 meldte han sig som frivillig, han deltog som menig i slagene ved Sundved 23/5 og 5/6, og blev den 1. september 1848 sekondløjtnant i infanteriets krigsreserve. Under våbenstilstanden besørgede han sit toldembede, men meldte sig igen den 1. marts 1849 til 3. jægerkorps. Han deltog i slagene ved Fredericia og i slaget ved Isted. Blev herefter udnævnt til premierløjtnant, blev Ridder af Dannebrog, avancerede til "*Kaptains Character*", men blev ved krigens afslutning afskediget fra hæren.

Han blev i 1851 konstitueret som kontrollør ved Holtenu toldsted, og i 1852 udnævnt til toldinspektør i Tønning i Holsten; men efter afståelsen af Holsten modtog han i 1864 sin afsked i nåde og med pension. Han fungerede dog som toldinspektør i Holstebro, indtil han i 1867 blev toldforvalter i Korsør, i hvilket embede han forblev til sin død i 1888. Han var i en årrække medlem af Korsør byråd, hvor der efter hans død blev holdt en lang mindetale, gengivet i Wads publikation.

Han var gift: 1. gang den 19. juli 1845 med Bertha Louise Adler, født den 25. oktober i Slesvig, død den 11. februar 1848 i Vilslev. Hun var datter af generalsuperintendent Jacob Georg Christian Adler og Louise Dorthea Lederer. 2. ægteskab blev indgået den 18. oktober 1853 med Edle Johanne Sophie Rasmine Cederfeld de Simonsen, født den 10. november 1821 i København, død den 14. september 1907 i Odense. Hun var datter af kommandørkaptajn Andreas Christian C. de S. og Edle Sophie Møller.

4. **Carl Emil Nørager d'Origny** blev født den 5. april 1818 i København og døde den 7. november 1861 i Ribe. Cand. theol. Viet den 7. oktober 1854 i Ribe til Sophie Eilschou, født den 8. marts 1823 og død den 9. maj 1895. Hun var datter af apoteker i Ribe, Christian Cornelius Eilschou og Anania Hansen og gift 1. gang med kaptajn i ingeniørkorpset Peter Christian Kløcker.

Begge ægtefæller er begravet på Ribe Kirkegård, og gravstedet skulle ifølge oplysning af førnævnte Anna Jacobsen vedligeholdes af kirken til 1950.

Han var ansat som privatlærer for Jacob (1838-1915) og Carl (1839-1901) Scavenius.

Vi ved ikke, hvornår han blev ansat, men i maj 1847 har han været med drengene i København. Det fremgår af breve til kammerherre Peder Brønnum Scavenius, der var på Gjorslev. Jacob har scarlagensfeber og bliver tilset af professor Hornemann. Det fremgår af breve, at ansættelsen må være ophørt ca. august 1849. De sidste breve fra den periode drejer sig om en rejse til Fyn, som han foretog med drengene. Man boede bl.a. på Aldershvile ved Nyborg, den ældste broders hjem. Under opholdet her er man gæster på Juelsberg og hos baron Holck på Holckenhavn.

Det fremgår af et af de breve, som Sophie Scavenius sender hjem fra "karantænen" i København, at d'Origny, efter at drengene er anbragt hos pastor Lind, ikke længere er i tjeneste hos familien Scavenius, og der berettes om visse vanskeligheder, han har med at finde et logi.

Af et brev fra d'Origny til kammerherre Scavenius den 14. august 1850 fremgår det, at han i 1849 har søgt embede i Ålborg, og af et andet brev, at han også søgte et embede i Sorø. På nuværende tidspunkt ved jeg ikke, om det har været embeder som præst (det må undersøges i kultusministeriets arkivalier i Rigsarkivet). Videre fortæller d'Origny "*... har jeg dels ved Selvstudium, dels benyttede Universitetets Vejledning, søgt at uddanne mig i de naturhistoriske Fag, hvori jeg nu har fået Ansættelse*".

Han blev den 8. august 1850 konstitueret som lærer ved Ribe Katedralskole og den 20. juli 1851 udnævnt til adjunkt samme sted.

Som tidligere nævnt blev han den 7. oktober 1854 gift med Sophie Eilschou. I et brev til Jacob Scavenius den 24. oktober 1854 skriver han:

"Jeg sender Dig og beder Dig bringe Carl min hjerteligste Tak for Eders Breve i Anledning af Brylluppet, som da var efter Bestemmelsen d. 7.ende om Middagen Kl. 4. Jeg beder Dig ogsaa takke Linds for en Hilsen de sendte gennem Eder. Den deilige Erindring fra Dig og Dine Søskende pakkede jeg da ud nogle Dage før Brylluppet og den stod her som en stor og uventet Overraskelse for min Kone, da vi kom hjem om Aftenen fra hendes Forældre, hvor der havde været Middagsselskab. Jeg skrev forleden til din Fader og takkede ham derfor".

Førnævnte Anna Jacobsen oplyser, at svigerfaderen, apoteker Eilschou, var "*... en meget anset og stor mand i Ribe*". D'Origny boede i et hus i Sct. Nicolaigade, "*hvor det nuværende [1942] dommerkontor er*", han lod selv opføre en ejendom i Grønnegade; men om familien også boede der, kan ikke oplyses.

Det fremgår af et brev til Carl Scavenius den 9. april 1861, at "*jeg i Søndags prædikede i Domkirken*", ellers stammer vor viden om hans virke i Ribe fra mindetalerne efter hans død den 7. november 1861.

Anna Jacobsen har fremskaffet en afskrift af en mindetale holdt i "Den danske Forening" i Ribe, den 21. november 1861, offentliggjort i "Budstikken" nr. 24 for 1861, sammen med Stiftprovst Boisens og Sognepræst Balslevs taler ved begravelsen. Mindetalen blev holdt af en kollega fra Ribe Katedralskole, C.H.E. Bendtsen. Talen indledes med at omtale, at det var d'Origny, der stiftede Den danske Forening i Ribe, "*det var ham, der styrede og ledede det hele, det var ham, hvis Bestræbelser det skyldtes, at den fra en lille Kreds i Begyndelsen er blevet til et stort og anseeligt Samfund ..*". Dernæst følger en lang lovprisning af d'Orignys virke ved Ribe Katedralskole. Det nævnes, at han var en fremragende lærer i de naturhistoriske fag, og at han formåede at interessere eleverne, således at disse opnåede høje karakterer ved "de offentlige prøver". Specielt nævnes hans arbejde for at opbygge en stor samling af betydning for alle de naturhistoriske fag. Det nævnes, at Frederik VII, under et besøg på skolen, med interesse "*dvælede i det naturhistoriske Museum og i det fysiske Kabinet, hvor han lod foretage nogle Experimenter*". Hans forhold til kolleger vurderes meget positivt, hans store hjælpsomhed ved alle større arrangementer på skolen, blandt andet som forfatter af mange lejlighedssange. Hans meget smukke sangstemme berømmes højt (det ved vi fra andre beretninger var et særkende for alle tre brødre). Endelig følger en lang lovprisning af hans virke for Den danske Forening.

4. *Hedvig Antoinette Vilhelmine d'Origny*, født den 10. maj 1828 i København, død den

23. marts 1894 i Greve. Viet den 11. september 1861 til sognepræst i Greve og Kildebrønde Carl Emil Kirketerp, født den 29. december 1821 i København og død den 1. oktober 1902 i Bramminge.

5. *Sophie Hedvig d'Origny*, død den 22. marts 1849 (andet er ikke oplyst).

Fjerde slægtled i Danmark,

Frederik Julius d'Orignys børn:

1. *Anna Hedevig d'Origny*, født den 1. maj 1845, død den 14. august 1917 i Farum, viet den 31. juli 1879 til stationsforstander i Korsør Viggo Saurbrey, født den 21. juni 1832 i Næstved, søn af oberstløjtnant Niels Gottfred Saurbrey og Valdeline Christiane Elisabeth Sebbelov.
2. *Edle Sophie Hedevig d'Origny*, født den 5. juni 1856 i Tønning, død den 3. november 1915 i Odense, og viet den 29. juni 1883 i Korsør til landsarkivar Gustav Ludvig Wad, født den 28. august 1854 i Seden, død den 28. september 1929 i Odense.

Carl Emil Nørager d'Orignys børn:

1. *Laura Sophie Hedevig Henriette d'Origny*, født den 12. juli 1855 i Ribe, død den 4. december 1903 i Odense.
2. *Frederik Julius d'Origny*, født den 9. december 1859 i Ribe, død den 17. januar 1886 i Nyborg. Han var først uddannet som havebrugskandidat, men studerede derefter medicin og døde som student.
Med ham uddøde slægten d'Origny på sværdsiden..
3. *Jacobine Nathalie d'Origny*, født den 13. april 1861 i Ribe og død den 25. juli 1866 i Ribe.

Sigurd Rambusch
Dianavej 17 A, 2610 Rødovre
E: sigurd.rambusch@mail.dk
Tlf. 36 41 12 42

Rødovre, 27. juni 2014

"Familielegenden" kommer på sin rette plads.

Da jeg i den seneste tid har drøftet denne historie med Jer, vil jeg her fortælle den i sammenhæng!

Overkirurg dr.med. Erik Henriksen (1917-ca. 2011) studerede i mange år sin mormors liv. Slægten Scavenius er indblandet, han blev opmærksom på min bog om Jakob Scavenius og fik nogle tips fra mig. I august 1997 sendte han mig et dediceret eksemplar af *"Familielegenden – om Ellen Møllers oprindelse og opvækst"* (36 sider, udprintet af en PC i 25 ekspl., intet ISBN-nr., eget forlag).

Den giver et udmærket billede af hendes diskrete fødsel i 1849 som uægte barn af Jakob Scavenius' mor, Charlotte Sophie f. Meinecke, og JS's privatlærer, J.F. d'Origny. Barnet blev bortadopteret til en præstefamilie, der fik rigelige ydelser under hendes opvækst, og det gik hende godt i livet; lægerne C.E. Fenger og E. Hornemann var vigtige mellemmand.

I bestræbelserne for at reducere mit arkiv og bibliotek, sendte jeg i maj trygt mit ekspl. af "Familielegenden" til Frederiksberg Bibliotek. Afvisningen var en stor skuffelse og gav mig bange anelser for tendensen. Tak for gode drøftelser, her følger enden på historien.

Slagelse Lokalhistoriske Arkiv kendte ikke noget til bogen, KBs alm. bestandsoverigt eller Småtryksamlingen heller ikke, men sidstnævnte gav mig telefonisk tilsagn om at ville modtage den.

I går besøgte jeg DIS-Biblioteket i Albertslund og med Poul Wachmann aftalte jeg, at han ville sørge for at indscanne den. Når jeg får den retur, vil jeg aflevere den til Småtryksamlingen.

Med venlige hilsner
Sigurd Rambusch

